

Anssi Halmesvirta

College of Europe, John Bowle ja Euroopan uusi historia

“The European is not a man of the desert nor yet a yogi” (Max Beloff)

Anssi Halmesvirta analysoi kirjoituksessaan englantilaisen historioitsijan John Bowlen teosta The Unity of European History (1948). Teos on ensimmäinen kattava Euroopan historia toisen maailmansodan katastrofin jälkeen. Bowlen perusidea on, että Euroopan yhtenäisyys on kaikista kriiseistä huolimatta säilynyt ja sitä voidaan rauhan palattua lujittaa. Termi integraatio on myöhempi keksintö. Bowle (1905–1985) oli Euroopan neuvoston 1949 perustaman College of European ensimmäinen johtaja. Instituutin tehtäväksi tuli kasvattaa edistymismielistä eliittiä 'uuden' Euroopan johtajiksi. Muiden muassa Alexander Stubb opiskeli siellä.

Johdanto

Tämä esitys on narratiivi¹ vuonna 1949 perustetusta Euroopan eliittiyliopistosta (*The College of Europe*, ransk. *Collège d'Europe*), sen eräästä perustajahahmosta ja opettajasta, John Bowlesta ja erityisesti hänen kirjoittamastaan ensimmäisestä Euroopan historiasta toisen maailmansodan katastrofin jälkeisen kriisin aikana. Sen juonina ovat Bowlen panos 'uuden Euroopan' rakentamiseen osallistumalla tuon oppilaitoksen suunnitteluun ja sittemmin sen toimintaan kasvattamalla eri tehtäviin tuoretta johtajaeliittiä ja opettamalla johtajakandidaatteja uuteen Euroopan historian käsitykseen, eurooppalaisten arvojen 'uudelleen arviointiin' ja tulevaisuuden vision hahmottamiseen.

Suunnitelma eliittiyliopistoinstituutista syntyi aiemmin vuonna 1949 perustetun Euroopan Neuvoston (*Council of Europe*) tehtävänantona² ja se oli tärkeä osa kauaskantoista prosessia, jonka kuluessa luotiin vuonna 1950 Euroopan Hiili- ja Teräsyhteisö (*European Coal and Steel Community*) ja vuonna 1957 Euroopan Talousyhteisö (*European Economic Community*).³ Euroopan Neuvosto tähtäsi Eurooppaan, missä vallitsee rauha ja kunnioitetaan ihmis-

oikeuksia, demokratian pelisääntöjä ja laillisuutta (*rule of law*). Poliittisissa ja erityisesti älymystöpiireissä vallinnut kielteinen käsitys arvokatastrofin kohdanneesta Euroopasta haluttiin kääntää jälleen myönteiseksi. Taustalla vaikutti epäilemättä pelko siitä, että ellei jotain konstruktivista tehtäisi, uusi repivä 'sisällissota' voisi uhata maanosaa muutamassa vuodessa. Ainoalta oikealta ratkaisulta näytti, että oli rakennettava jonkinlainen kriisit ehkäisevä federaatio mantereen pelastamiseksi.⁴ Se merkitsi sitäkin, että tarvittiin myös uusi idea Euroopan yhtenäisyydestä. Sen kehittämiseksi poliitikkojen rinnalle kutsuttiin eri yhteyksissä historioitsijoita, joilla uskottiin olevan poliittisiin tarkoituksiin käyttökelpoisia ideoita.

College of Europe

The College of Europe on yhä aivan keskeinen jatko-opintoahjo tuleville Euroopan johtajille ja hallintoeliitille. Se perustettiin itsenäiseksi, mutta Belgian lainsäädännön alaiseksi Eurooppa-opintoja tarjoavaksi yliopistoinstituutiksi, jonka pääkampus on Brygessä Belgiassa ja sivukampus Varsovassa (per. 1992). Aloitteen sen perustamiseksi tekivät Euroopan varhaisen yhdentymisen edustajat, niin sanotut Euroopan Yhteisön 'perustajaisät', Salvador de Madariaga, Winston Churchill, Paul-Henri Spaak and Aleida De Gasperi, jotka antoivat sille Haagin vuoden 1948 kongressin jälkeisissä tunnelmissa tehtävän edistää "kaikkien Länsi-Euroopan kansojen solidaarisuuden ja yhteisymmärryksen henkeä ja antaa eliittiopetusta noita arvoja kannattaville yksilöille" sekä "kouluttaa nuorten virkamiesten eliitti Eurooppaa varten".⁵ Ideana oli perustaa instituutti, missä monista Euroopan maiden yliopistoista valmistuneet voivat opiskella ja elää yhdessä kouluttautuen Euroopan yhdenytymiseen ja yhteistyöhön liittyville työurille. Läntinen lehdistö on myöhemmin uudissanoin kuvannut opinahjoa myös joko "eurokraattien hautomoksi" (*The Economist*, 5.4.2004), "eurofederalistien pesäksi" (*RFE/RL*, 28.10.2011) tai yleensä "Euroopan integraatiota läpi elämänsä kannattavien" koulutuskeskukseksi (*The Financial Times*, 20.4.2010).⁶

The College of Europe -yliopistoinstituutin opetusohjelma on pysynyt pitkään samana, sillä perustamisvuodestaan 1949 aina 1990-luvulle opinnot ovat käsittäneet kolme opinto-ohjelmaa: (1) Euroopan Unionin (Yhteisön) taloustiede, johon sisältyi vertaileva aspekti suhteessa kansainväliseen talouteen, (2) Euroopan lainopinnot (*legal studies*) sekä (3) Euroopan politiikan

ja hallinnon opinnot fokuksena Euroopan Unioni (Yhteisö). Mallia oli otettu ranskalaisesta *École nationale d'administration* (ENA) -oppilaitoksesta, mutta Collegen opinnoista tuli selvästi Eurooppa-painotteisia.

Opiskelijoiden valintaprosessi on hyvin selektiivinen, sillä tavallisesti heidät valitaan yhteistyössä jäsenmaiden ulkoministeriöiden kanssa. *The College of Europe* on kaksikielinen eli opiskelijoiden on osattava sinne tullessaan Englantia ja Ranskaa. Niin sanotut edistyneet MA-opinnot kestävät yhden vuoden. Siellä opiskelleita henkilöitä (*anciens*) on sittemmin nousuttu johtotehtäviin niin politiikassa kuin EU:n hallinnossakin, joukossa Tanskan entinen pääministeri Helle Thorning-Schmidt, Suomen entinen pääministeri Alexander Stubb, Iso-Britannian entinen varapääministeri Nick Clegg ja Italian entinen ulkoministeri Enzo Milanese. Monet heistä ovat olleet myös professorin viroissa Euroopan Unionin keskusyliopistoissa, ja toimineet diplomaatteina tai korkeina hallintovirkamiehinä eurooppalaisissa instituutioissa. Wikipedian ja *The College of Europe* sivujen tietoja tarkasteltaessa selviää, että kaikkien opintojen taustalla vaikuttaa joltinenkin epähistoriallinen lataus, sillä niiden tähtäin on tulevaisuudessa ja uuden luomisessa, vaikka niin sanotun eurooppalaisen yhteyden ja yhtenäisyyden etsintä voi sporadisesti ulottuakin Euroopan niihin harvoihin vaiheisiin, jolloin yhteys ja yhtenäisyys olivat selvimmän kehkeytyksessä. Eräänä keskeisenä todisteena tästä on tuonnempana analysoitava John Bowlen historiateos.

John Bowle

Historioitsija, kirjailija ja yliopisto-opettaja John Bowlen (1905–1985) ura voidaan kertoa suhteellisen lyhyesti. Hän sai peruskoulutuksensa Marlborough Collegessa ja suoritti jatko-opinnot Balliol Collegessa Oxfordissa valmistuen hyvin arvosanoin uuden ajan historiasta. Tutkinnon suorittamisen jälkeen hän toimi opettajana Westminster School-oppilaitoksessa ja Eton Collegessa. Toisen maailmansodan aikana hän palveli muun muassa Britannian ilmailu- ja ulkoministeriöissä ja luennoi vuosina 1947–1948 Wadham Collegessa Oxfordissa. Siellä hän kirjoitti myös ensimmäisen Euroopan historiaa koskevan teoksensa. Myöhemmin hänen tuotantonsa käsitti lähinnä poliittisen ajattelun historiaa (*Hobbes and His Critics*, 1951), Englannin historiaa, kuninkaallisten elämäkertoja sekä maailmanhistoriaa (ed. *Concise Encyclopaedia of World History*, 1958).

Ilmeistä on, että hänen teoksensa Euroopan historiasta (*The Unity of European History*, 1948) – lajissaan ensimmäinen englanninkielinen toisen maailmansodan jälkeen – avasi hänelle tilaisuuden osallistua perusteilla olevan Euroopan Yhteisön koulutuksellisen tukijalan, *The College of Europe* ohjelman luonnosteluun. Hänet näet nimitettiin vuonna 1949 sitä valmisteleavan istunnon puheenjohtajaksi (Director of the Preparatory Session of the College of Europe) ja hänestä tuli ripeästi perustetun yliopistoinstituutin poliittisen teorian professori vuosiksi 1950–1967.⁷

Euroopan uuden historian vaikeus

Niin John Bowlen kuin muidenkaan Euroopan historian uudelleen kirjoittamista harkitsevien tilanne ei ollut maailmansodan jälkeisen moraalisen ja arvokriisin aikaan suinkaan helppo – kun 'vanha' Eurooppa oli haudattava, kaikki oli ikään kuin aloitettava, kirjoitettava alusta alkaen. Monet heistä liittyivät niiden poliitikkojen ja älykköjen joukkoon, joiden tehtävänä oli löytää 'uusi alku': Eurooppa oli henkisesti elvytettävä, sen kadotettu yhtenäisyys oli luotava uudelleen ja sen historialle oli annettava uusi merkitys.⁸

Historioitsijoiden ja historiapolitikkojen Eurooppa-visiot olivat monista eri ideologisista sitoumuksista johtuen hyvin erityyppisiä ja jopa keskenään ristiriitaisia. Jotkut näkivät globaalien voimien uhkaavan Eurooppaa, toiset puolestaan sijoittivat Euroopan atlanttiseen tai muuten laajaan ulkoeurooppalaiseen yhteyteen, jotta maanosa pääsisi jälleen jaloilleen. Yksi vaikutusvaltaisista ryhmistä oli erilaisissa Euroopan tulevaisuutta pohtineissa tilaisuuksissa kokoontunut pienempien Euroopan kansakuntien edustajista koostunut kansallismielisten ryhmä, joka kokoontui muun muassa Rooman pyöreään pöydän keskusteluihin vuonna 1953. Monet sen jäsenistä uskoivat Euroopan toipuvan, kun sen kansojen positiiviset erityispiirteet elpyisivät ja eurooppalainen kulttuuridiversiteetti Euroopan voimavarana säilyisi. Heitä puolestaan vastustivat ne, jotka pitivät nationalismia ja rasismia juuri koetun katastrofin aiheuttajina. Holokaustia ei näissä yhteyksissä mainittu, koska se olisi nostanut esiin vaikean kysymyksen syällisyydestä.

Eri ryhmien näkemyksistä voi kuulla nostalgiaa Euroopan arvokkaimman kulttuuriperinnön – kristinuskon, vapauden aatteen, valistuksen oikeusperiaatteiden sekä humanismin – kärsimästä häviöstä, mutta myös toivonilmauksia niiden rehabilitoinnista sekä voimapolitiikan lopullisesta hävittä-

misestä yleisen ihmisarvon ja ihmisoikeuksien nimissä. Oli niitäkin, jotka halusivat itsesensorisesti välttää viimeaikaisten ja oman ajan tapahtumien sisällyttämistä historialliseen kertomukseen luullen niin voitavan suojella tulevia sukupolvia kamalilta tuhon assosiaatioilta. Varsin yleisesti haluttiin näin välttää vajoamasta takaisin sotien välisen ajan historianäkemyksille luonteenomaiseen pessimistiseen eurooppalaisen sivistyksen kriisianalysointiin. Vastavetona Euroopan historian yhtenäisyyden jaksojen etsintään muutamit historioitsijat kritisoivat niiden lämmittelyä ja vaativat totaalisen uutta Euroopan historiaa, mikä ottaisi huomioon vain vuoden 1945 'nollahetken' luomat, täysin uudet olosuhteet, mahdollisuudet ja visiot.⁹ Näitä kaikkia Euroopan elvyttämisprojektiin osallistuneita historioitsijoita ja muita historiasta mielipiteitään lausuneita asiantuntijoita voidaan pitää pikemmin julkisen kuin akateemisen historian tai historianfilosofian edustajina, sillä heillä oli toiminnassaan ennalta asetettu julkinen rooli, tehtävä ja sanoma.¹⁰

John Bowlen kontribuutio

Miksi juuri Bowlen *The Unity of European History* (1948) on valittu tämän lyhyen analyysin kohteeksi? Toinen vaihtoehto olisi ollut Max Beloffin myöhempi *Europe and Europeans* (1953), mutta vaikka sekin oli 'uuden alun' löytämisen kannalta merkittävä yleisesitys, se oli alun perin Euroopan yhtenäisyyttä etsivien historiaspesialistien Rooman ja Strasbourgin kokouksissa esittämien ajatusten kooste, minkä Beloff liberaalin ironiseen tyyliinsä muokkasi historiakompromissiksi. Se edusti 1950-luvun alun yhteensovitettuja kantoja ja sen poliittinen tulevaisuusorientaatio oli Bowlen teoksesta löytyvää läpinäkyvämpi.¹¹ Jos kohta Bowlen teos ei ollutkaan 'menetetyn' yhteyden ja yhtenäisyyden etsijöille enää silloin esikuvallisen suuntaa näyttävä ja merkittävä viittauskohde, vaan pikemminkin nousevan eliitin historiatyölle ja -politiikalle tietä avaava oppikirja, se oli yhä *The College of Europe* opetusikäikä. Ikään kuin yksinäisenä ja myöhemmin unohdettuna historiakannanottona siinä oli Beloffin teosta itsenäisempi, mutta samalla maalauksellisempi ote. Se oli helposti ja nopeasti luettavaksi tarkoitettu tilaustyö.

On kohtuullista todeta, että Bowlen teos ansaitsee paikkansa ensimmäisenä pian toisen maailmansodan jälkeen opetustarkoituksiin kirjoitettuna, Euroopan yhtenäisyyden momentteja tulevaisuudenuskoisesti kuvaavana historiana.¹² Opiskeluajoilta esteettinä tunnettu tekijä yritti antaa yhtenäisyy-

den ideasta ymmärrettävän kuvan esittämällä lähestymistapansa taiteellisin termein antaen siten itselleen ammattihistorioitsijoita enemmän vapauksia tehdä päätelmiä historiaa liikuttavista suurista aatteista.

Bowlen "valtavalle kankaalle" maalaama visio oli impressionistinen ja hän väritti historiansa päätteemää "leveällä siveltimellä". Näin kuvattu taiteellinen ote oli kuitenkin hämäystä: ollakseen uskottava myös Bowlen oli jossain määrin turvaututtava historiantutkijan tavanomaisiin selityskeinoihin eli käytettävä (tautologisesti) eri aikojen yhtenäisyysilmiöitä kokoavaa yleiskäsitettä *yhtenäisyys* (*unity*) voidakseen esittää Euroopan historian prosessin *yhtenäisyyden* näyttökulmasta. Tältä pohjalta hän oli valmis antamaan Euroopan historialle sivistyshistoriallisen onnistumistarinatulkinnan: kaikesta sotien ja etenkin viimeisimmän maailmansodan aiheuttamasta aineellisesta, henkisestä ja moraalisesta kriisistä huolimatta Euroopan historia osoitti eurooppalaisen sivistyksen "elinvoimaa ja menestystä".

Tarkkaan valittujen tosiasioiden perusteella Bowle pyrki todistamaan, että keskeinen teema Euroopan historiassa oli sen "perinnön yhtenäisyys", joka jätti "suuren kosmopoliittisen jäljen" (*great cosmopolitan track*) taloudellisten ja kulttuurisaavutusten ketjuun. Näin Bowle liittyi niiden spekulatiivisten historiavisionäärien joukkoon, jotka operoivat niin sanottujen suurten ideoiden kehitysmomenteilla, kuten esimerkiksi hänen maanmiehensä J.B. Bury oli tehnyt 'vapauden' idean kehitysasteilla päätyen sen kliimaksiin modernina aikana.

Viitaten Winston Churchillin Haagissa toukokuussa 1948 pitämään puheeseen ja siten legitimoiden poliittisen sanomansa, yhtenäisyyden kehityksen jatkuminen merkitsi Bowllella sitä, että kaikki vastustavat virtaukset ja aatteet, kuten "nationalismin mytologia" täytyi sysätä syrjään, koska ne olivat aiheuttaneet mitä vakavinta poliittista epätasapainoa, jännitteitä, ongelmia, "sekaannusta" ja sotimista. Niinpä oli Bowlen mielestä korkea aika elvyttää "Läntiset arvot" ja keksiä demokratialle keinot torjua rodulliset, kansalliset, nurkkakuntaiset, taloudelliset ja luokkakonfliktit. Bowlen yhtenäisyysteesi vaati humanistiskristillisille arvoille ja modernille teknologialle perustuvan uuden Euroopan yhteisön rakentamista.¹³ Itseasiassa yhtenäisyyteen sisältyi tässä mielessä myös uuden ylikansallisen ideologisen *yksimielisyyden* synnyttäminen, jotta tuo idealistinen päämäärä voisi lähitulevaisuudessa poliittisestikin alkaa toteutua. Kommunismin valtaan joutuvan Itä-Euroopan poissulkeminen tulevasta eurooppalaisesta järjestyksestä oli toistaiseksi itsestään selvä asia.

Bowlen ennalta-asetetun käsitehistoriallisen lähestymistavan huomioon ottaen on helppo nähdä, mitkä Euroopan historiassa vaikuttavat inhimilliset ominaisuudet valikoituivat sen liikevoimiksi. Biologismit ”elinvoima, sopeutuvuus, kovuus, terveys ja energisyys” taistelivat niiden vastakohtia vastaan ja voittivat aika ajoin uhkaavan ”totalitarismin”. Nuo menestyksen takaavat voimat Bowle projisoi sodanjälkeisestä terminologiasta ajassa taaksepäin aina keskiaikaan saakka: jo silloin ne olivat tuottaneet ”itsehallinnon” ja ”solidaarisuuden”, primäärin yhtenäisyyden poliittiset ja institutionaaliset manifestaatiot, joiden varassa Eurooppa oli Rooman valtakunnan jälkeensä jättämästä barbariasta stabiloitunut. Liittyen whigiläisen historia-ajattelun traditioon¹⁴, Bowle ei epäröinyt antaa frankeille, germaaneille ja ensisijaisesti anglosakseille roolin perustaa Euroopan edustukselliset instituutiot ja luoda maanosaan kosmopoliittinen kulttuuri. Peräti keskiajoilta lähtien ne olivat Länsimaissa kukoistaneet ja olivat jälleen sodan jälkeen valmiina elpymään.¹⁵

Renessanssissa olivat päässeet kehittymään nuo samat, edellä luetellut vitaaliset ominaisuudet, joilla ihminen oli ”vapautunut” muuttumaan jopa ”universaaliseksi” yleisneroksi – erittäin tärkeä askel länsimaisen ihmisen individualismin kehityskulussa. Sitä vastoin kansallisvaltioiden nousu uskonpuhdistuksen jälkeen oli Bowlelle ”valitettava” ilmiö, joka aiheutti tosin vain ohimeneviä häiriöitä hänen käsikirjoittamalleen historiankululle ja siksi hän ikään kuin kiirehti tuon aikakauden ohitse kohti 1700-lukua, ”Euroopan historian suurinta sivistysvuosisataa”. Silloin jälleen ajattelun ”vitaliteetti” ja ”kosmopoliittinen kulttuuri” kohosivat korkeuksiin antaen sysäyksen myös teollisen vallankumouksen teknologiselle edistykselle. Hyvää tuottava historian prosessi eteni hyvin aina 1800-luvulle, jolloin syntyi ”nationalistinen vihanpito” (*nationalistic hatred*), levitettiin epätieteellisiä rotuoppeja ja ”brutaali” militarismi hautasi kosmopoliittiset aatteet alleen.¹⁶

Tuo Euroopan epäyhtenäisyyden aikakausi kulminoitui Kansainliiton epäonnistumisessa, mikä osoitti, etteivät sen kansat pystyneet hillitsemään itseään ”barbarismin” houkutukselta ja pitämään uusia totalitarismin muotoja, fasismia ja kommunismia aisoissa. Sotien välisenä aikana juuri Euroopan epäyhtenäisyys – vitaalisuuden ja solidaarisuuden menetykset – oli pimmälle kehkeytynyt, yhtenäisyyden kasvun tukahduttanut vastavoima, mikä oli johtanut Euroopan katastrofin tielle. Toisen maailmansodan loppu puolestaan merkitsi tuon vastavoiman kukistumista ja yhtenäisyyden uuden tilaisuuden aamunkoittoa niin aatteena kuin käytännön politiikkanakin.¹⁷

Bowlen historiategoksen johtopäätökset ovat ennustettavia, niin pre-deterministinen hänen lähestymistapansa oli. Toisen maailmansodan jälkeisessä tilanteessa kävi selväksi, että Länsimaiden ylivalta maailmassa oli onnistuneesti palautettu – kiitos Yhdysvaltojen sotapanoksen. Niiden johtajien käsissä olivat keinot elvyttää ”demokraattinen maailmanjärjestys” ja heidän lähetystehtävänsä tulevaisuudessa oli edistää ”vapautta ja aloitekykyä” maailmassa yleensäkin.

Ajan polttava kysymys oli, kuinka sovittaa yhteen vapaus ja järjestys niin, etteivät organisoidut tuhovoimat enää koskaan pääsisi vallalle. Valvojaksi Bowle nosti parlamentaarisen demokratian. Parhaat hallitukset puolestaan olivat hänen mielestään koalitioita, koska niiden avulla voitiin taata ”yhteiskunnallinen harmonia” ja ”vapaiden instituutioiden elinvoimainen elämä” (*vigorous life of free institutions*) puuttumatta vahingollisesti instituutioiden toimintaan ja yksityisen yrittämisen vapaaseen liikkeeseen.¹⁸ Siitä huolimatta, että Bowle hyväksyi useimmat sodan jälkeisen suunnittelutalouden uutuuDET ja ylikansallisen talousjärjestelmän syntymisen, hän tähdensi, että valtion – vieläkin vaikeasti sulateltava termi brittiajattelijoille – ei tulisi ”moralisoida” ja luottaa liikaa massojen koulutukseen, koska se madaltaisi eliittin sivistysstandardeja ja rajoittaisi ”vapaata ajattelua”. Näissä näkemyksissään Bowle ei suinkaan ollut yksin.¹⁹

Bowle paneutui teoksensa loppupuolella sovittelemaan Euroopassa esiintyneitä diversiteettivoimia yhtenäisyyspyrkimysten kanssa niin, ettei maanosa ajautuisi tukalaan yhdenmukaisuuteen (*uniformity*). Hänen ratkaisunsa oli painottaa tasapainoista ”demokraattista elämäntapaa” ja siihen kiinteästi kuuluvia, Eurooppaa yhdistäviä elementtejä: itsehallintoa, laillisuutta, hyvinvointiin johtavaa taloussuunnittelua sekä uskonnon, puheen ja ajattelun vapautta. Hän luotti siihen, että tieteen eri alat, politiikan teoria mukaan luettuna, pystyivät auttamaan tällaisen Euroopan kehittämisessä. Bowle ei ollut Eurooppa-skeptikko, kuten monet maanmiehensä, sillä yhtenäisyyden nimissä hän korosti lakkaamatta yhteisen aate- ja kulttuuriperinnön merkitystä. Tämän perinnön vaaliminen oli kaikkien eurooppalaisten tehtävä, joskin suurmiehet – tai poliittiset ”patriarkat”, kuten hän vallassa olevia eliitti-johtajia nimitti – olivat niitä, joiden tuli kontrolloida sivistyneiden moraalisien arvojen ja niille perustuvan demokraattisen politiikan idean levittämistä laajemman yleisön keskuuteen.²⁰

Epilogi

Kuin klassinen auguuri-historioitsija konsanaan Bowle kaavaili siis myös tulevaisuuden suuntaviivoja. Hän ei puhunut teoksessaan sanaakaan maailmansodan uhreista tai katastrofin aiheuttajista, saati imperialismista tai kolonialismista, vaan etsi yhtenäisyyden ja yhteyden ideaa kauempaa Länsimaiden menneisyydestä. Uutta Eurooppa-organismia rakennettaessa ei pitänyt kääntää veistä haavassa. Jotain oli unohdettava, jotain oli nostettava merkityksellisenä 'historiana' päivänvaloon ja käytettävä sitä tulevaisuuden ohjenuorana.

On väitetty, että eurooppalaisen perinnön pelastaminen oli vain nostalgialla.²¹ Se on kovin laeva yleistys: vaikka Bowle etsi Euroopan yhtenäisyyden juuria kaukaa Länsimaiden menneestä, kyseessä ei ollut pessimistinen kääntyminen pois nykyisyydestä tai Lännen perikadon esittäminen, vaan Euroopan yhtenäisyyden henkiin herättäminen ja elvyttäminen uudessa kontekstissa. Tämä tarjosi Euroopan Yhteisön patriarkoille tilaisuuden löytää lopullisten ratkaisujen tilalle suhteellisen selkeä tulevaisuuden visio, jolla oli vankka pohja Lännen demokraattisissa ja humanistisissa traditioissa sekä uuden nousun kokeneessa katolisessa ja kristillis-demokraattisessa hengessä. Bowle liitti menneen yhtenäisyyden ainekset nykytilanteen (1940-luvun loppu) poliittisiin vaatimuksiin, joista yksi tärkeimmistä oli uuden ja luomiskykyisen eliitin kouluttaminen. Jo tässä mielessä hänen historiansa oli varhainen persoonallinen, sodanjälkeistä edistyksellistä ajattelua uhkuva työ, mikä antoi suuntaviivat tulevan eliitin historiankäsityksen muodostumiselle, kun ottaa huomioon senkin, että vasta 1960-luvun alussa alkoi ilmestyä Euroopan maailmansotien välistä aikaa analysoivia historioita.

Anssi Halmesvirta, *D. Phil. (Sussex)*, on aatehistorian dosentti (Jyväskylän yliopisto) ja Unkarin Tiedeakatemian (MTA) kunniajäsen.

Viitteet

- 1 Pidän tätä esitystä (*representation*) ekspressionistisena (välittömän tulkinnan antavana) erityisesti Bowlen teoksen analyysissa. Vrt. Ankersmit 2001, 71.
- 2 Winston Churchill oli ehdottanut Euroopan Neuvoston perustamista puheessaan Zürichissä 19.9.1946. Sen tehtäväksi hän oli määritellyt Yhdysvaltain mallin mukaisen federaation perustamisen Eurooppaan. Churchill oli myös puheenjohtajana Euroopan Kongressissa Haagissa toukokuussa 1948, missä kuudentoista valtion edustajat esittivät Euroopan Neuvoston mallia, jossa maiden ulkoministerit keskustelisivat muista 'yhteisistä asioista' paitsi puolustuksesta ja talouspolitiikasta. Lopulta päädyttiin kompromissiin, jonka mukaan Neuvostoon kuului kaksi instituutiota, hallitusten välinen ministerikomitea ja siitä riippumaton parlamentin yleiskokous. Neuvoston perussäännöt allekirjoittivat toukokuussa 1949 Ranska, Belgia, Hollanti, Luxemburg, Iso-Britannia, Irlanti, Norja, Ruotsi ja Tanska. Ks. www.churchill-society-london-org.uk, luettu 29.12.2021.
- 3 Judt 2005.
- 4 Wintle 2011, 4.
- 5 <https://www.coleurope.eu/about-college/history>, luettu 27.12.2021.
- 6 "College of Europe" (Wikipedia English -verkkosivun kokoamia tietoja), luettu 27.12.2021.
- 7 Ibid.
- 8 Ifversen 2011, 76, 82.
- 9 Historioitsijat, joiden teosten analyysiin tämä yhteenvedo perustuu, ovat Max Beloff, Arnold Toynbee, Geoffrey Barraclough, Christopher Dawson, Denys Hay, Oscar Halecki ja Ernst Barker, joka toimitti kokoomateoksen *The European Inheritance* (1954–1955). Näihin verrattuna Bowlen teos oli selkeästi 'edelläkävijä', eikä 1950-luvun puolivälissä enää poliittisesti niin varteenotettavan ajankohtainen kuin 1940-luvun lopulla. Poliitikkojen vastaavat historiakommentit löytyvät Euroopan Neuvoston dokumenteista (*The European Round Table Discussion* (Rome 13th–16th, October 1953) ja Max Beloffin *Europe and Europeans* (London, 1957) -teoksesta, mikä oli kooste Strasbourgin historiaa koskevan asiantuntijaryhmän kokouksen tuloksista. Vrt. Dinan 2006, 302, 304.
- 10 Iggers mainitsee teoksessaan *New Directions in European Historiography* vain Toynbeeen, mutta aivan toisessa kuin toisen maailmansodan jälkeisessä kontekstissa. Toynbee edusti toiminnassaan molempia sfäärejä, mutta hänen tuotantonsa oli jo tuolloin historiateoreettisesti hyvin kiistanalaista. Hänen laajalle levinnyttä *A Study of History* -teostaan (1934) kritisoitiin laajalti teodikeamaisuudesta ja profetallisuudesta.
- 11 Beloffin oma, yhtenäisyyden myytin kyseenalaistava realismi ilmenee seuraavasta: "Our historical inquiries have shown it to be a fact that although it is a myth to imagine that any European nation developed its cultural singularities without constant interchange of influences with its neighbors, it is no less a myth to imagine that Europe has had *all the time* some real existence apart from the individual peoples of whom it is composed, and that all that is needed is to strip away the illusion of

- national differences in order to unveil a continental unity”. Linaus: Beloff 1954, 275.
- 12 Vrt. esim. Friedrich Meineken *Die deutsche Katastrophe: Betrachtungen und Erinnerungen* (1946) pessimistiseen sanomaan.
- 13 Bowle 1948, 7–10.
- 14 Vrt. Kenyon 1983, 46–47, 152–153, Breuilly 2002, 245–246,
- 15 Bowle 1948, 156–158, 168–169.
- 16 Ibid., 225–232, 263. Bowlen eräs syntipukki oli ”imbesilli” Nietzsche, joka oli ideoinut ”järjettömän” rotu-superihmisen ja toinen hänen maanmiehensä Bismarck, Eurooppaa tuhoon vievän machiavellistisen voimapolitiikan käyttöönottaja. Ibid., 283, 293
- 17 Ibid., 311, 314, 317–318, 321.
- 18 Ibid., 331–332.
- 19 Vrt. esim. Mannheimin, Hayekin ja István Bibón näkemyksiin tulevaisuuden arvoista (kristillisuus/humanismi) massakasvatuksen ja koulutuksen perustana. Ks. Halmesvirta 2019, 64–95.
- 20 Bowle 1948, 340–344.
- 21 Ifversen 2011, 88.

Kirjallisuus

- Ankersmit, F.R. *Historical Representation*. Stanford: Stanford University Press, 2001.
- Barker, E., C. Clark, and P. Vaucher, toim. *The European Inheritance*. 3 vols. Oxford: Oxford University Press, 1954–1955.
- Beloff, Max. "Myth and Reality in the European Idea". Teoksessa *The European Round Table Discussion* (Rome, 13th–16th October 1953). Strasbourg: Council of Europe 1954.
- Beloff, Max. *Europe and Europeans. An International Discussion*. London: Chatto & Windus, 1957.
- Bowle, John. *The Unity of European History*. London: Jonathan Cape, 1948.
- Breuilly, John. "Historians and the Nation". Teoksessa *History and the Historians in the Twentieth Century*. Toimittanut Peter Burke. Oxford: Oxford University Press, 2002.
- Dinan, Desmond. "The Historiography of European Integration". Teoksessa *Origins and Evolution of the European Union*, toimittanut Desmond Dinan. Oxford: Oxford University Press, 2006.
- Halmesvirta, Anssi. *The Narrow Path of Freedom. István Bibó's Public Moralism*. Jyväskylä: University Press of Eastern Finland, 2018.
- Ifversen, Jan. "Myth and History in European Post-War History Writing." Teoksessa *European Identity and the Second World War*, toimittaneet Menno Spiering, Michael Wintle, 75–91. London: Palgrave Macmillan, 2011.
- Iggers, George G. *New Directions in European Historiography*. London: Wesleyan University Press, 1975 (Revised edition 1985).
- Judt, Tony. *Postwar. A History of Europe since 1945*. London: Penguin Press, 2005.
- Kenyon, John. *History Men*. London: Weidenfeld & Nicolson, 1983.
- Meinecke, Friedrich. *Die deutsche Katastrophe: Betrachtungen und Erinnerungen*. Aero-Verlag, 1946.
- Wintle, Michael. "Editor's Introduction: Ideals, Identity and War". Teoksessa *European Identity and the Second World War*, toimittaneet Menno Spiering & Michael Wintle. London: Palgrave Macmillan, 2011.